

Tarım İşletmelerinde Sübvansiyonlu Kredi Kullanımı: Ankara İli Örneği*

Fatma TOSUN¹, Erdoğan GÜNEŞ²

¹Bu çalışma Fatma Tosun'un Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD'de devam eden doktora tezinin bir bölümünden alınarak düzenlenmiştir.

²Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

³Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Ankara.

Makale Künyesi

Araştırma Makalesi

Sorumlu Yazar

Fatma TOSUN

fatos-tosun@hotmail.com

Geliş Tarihi: 27.10.2017

Kabul Tarihi: 22.11.2017

Tarım Ekonomisi Dergisi

Cilt:23 Sayı:2 Sayfa:281-288

DOI 10.24181/tarekoder.369508

Özet

Tarım politikalarının en önemli araçlarından biri haline gelen tarımsal krediler, tarım sektörünün gelişmesinde ve kırsal yoksullukla mücadelede göz ardı edilemeyecek boyutta rol oynamaktadır. Tarım işletmelerinde kar marjının düşük olması ve belirli dönemlerde girdi sağlanarak ürün elde edilmesi, tarımsal kredi kullanımının diğer kredilerden farklı bir yapıda olmasını ve faiz oranlarının düşüklüğünü zorunlu kılmaktadır. Tarım kesiminde yeterli kredi kullanımına ilişkin yaşanan sorunlar yüzünden, 2004 yılında ilk kez Bakanlar Kurulu Kararı ile sektörde düşük faizli (sübvansiyonlu) kredi uygulamasına başlanılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de ve Ankara ilinde tarım işletmelerinin sübvansiyonlu kredi kullanımı ve kredinin üretim kollarına dağılımının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 139 tarım işletmesinden anket yoluyla toplanan verilerden elde edilen sonuçlara göre, işletmeler ortalamasında 2009-2013 yılları arasında %32.41 oranında sübvansiyonlu kredi kullanıldığı tespit edilmiştir. Sübvansiyonlu kredi kullanım oranı 1. grup işletmelerde %25.91 iken, 2. grupta %31.98 ve 3. grupta %40.49 olarak belirlenmiştir. Çiftçilerin kredi kullanımında, uygun faiz oranı yanında, kredi masrafların düşürülmesi (%31.65) ve formalitelerin azaltılması (%29.50) önemli konular olarak ortaya konulmuştur

Anahtar kelimeler: Tarım, İşletmeler, Kredi, Sübvansiyon.

The Use of Subsidized Credit in Agricultural Holdings: The Case of Ankara Province

Abstract

Agricultural credits which become one of the most important tools of agricultural policies, play a role in a dimension that can not be ignored in the development of the agriculture sector and in the struggle against rural poverty. The existence of the low profit margins in agricultural holdings and obtaining product by providing input in certain periods necessitates the use of agricultural credits in different structure from other types of credits and the occurrence of the low interest rates. Due to the problems related with the adequate use of credits in the agricultural sector, the application of low interest (subsidized) credits was started for the first time by the decision of the Council of Ministers in 2004. In this study, it is aimed to determine subsidized credit usage of agricultural holdings in the province Ankara and Turkey, the distribution in production branches. In this research, according to the results obtained from the data collected through a survey from 139 agricultural holdings, it was determined that the rate of %32.41 subsidized credits were used in the average of the holdings between the years 2009 and 2013. It has been determined that when the usage rate of the subsidized credit in the first group holdings are %25.91, it is %31.98 in the second group and %40.49 in the third group. In addition to interest rates, reduction of credit costs (31.65%) and formalities (29.50%) have been emphasized in the use of credit by the farmers.

Key words: Agriculture, Holdings, Credit, Subsidy

1.GİRİŞ

Tarım sektörü, sosyo-ekonomik özellikleriyle sürekli önemini korumaktadır. Son dönemlerde yaşanan gıda krizleri, bu önemin büyüklüğünü bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Yaşanan ekonomik krizler, hızlı nüfus artışı, gıda ürünlerine talebin her geçen gün yükselmesi, tarımın önemini ve gerekliliğini sürekli gündemde tutmaktadır. Sürdürülebilir tarımsal üretim ve değerlendirme sürecinde kredi, teşvik, hibe gibi farklı destekleme araçlarıyla sektörün korunması zorunlu olmaktadır (Koçtürk ve ark., 2012).

2000'li yıllarla birlikte, tarımda verimliliğin yükseltilmesi ile rekabet gücünün artırılması, uluslararası ticaretten azami pay alması, gıda güvenliği ve güvenilirliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi hususlar tarım politikalarının temel amaçları olmuştur (Hatunoğlu ve Eldeniz, 2012).

Tarım politikalarının en önemli araçlarından biri haline gelen tarımsal krediler, sektörün gelişmesinde ve kırsal yoksullukla mücadelede göz ardı edilemeyecek boyutta rol oynamaktadır. Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük işletme karakteri taşıması, üretim desenine bağlı olarak yıllık gelir düzeyinin düşüklüğü veya dalgalı olması, işletmelerin tasarruf yapmalarına olanak vermemekte ve riskli hale getirmektedir. Bu nedenle işletmeler öz sermaye eksikliğini kredi kuruluşlarından

karşılmak zorunluluğunda kalmaktadırlar (Özçelik ve ark.2005).

Tarımsal kredide önemli olan noktaların başında, üreticilerin krediyi zamanında, kolay ve uygun vade ile kullanmasıdır. Tarım işletmelerinde kar marjının düşük olması ve belirli dönemlerde girdi sağlanarak ürün elde edilmesi nedeniyle de tarımsal kredinin diğer kredi türlerinden farklı olmasını ortaya çıkarmakta ve kredi koşullarının vade ve özellikle faiz oranlarının düşük olmasını zorunlu kılmaktadır.

T.C. Ziraat Bankası ilk olarak 2004 yılında uygulanan kredi politikası çerçevesinde organik tarım, hayvansal üretimin çeşitli dalları, sertifikalı tohum kullanımı, seracılık gibi konularda üreticilere her yıl sübvansiyonlu tarımsal kredi kullanılmaktadır. Artan ölçülerde kullanılan sübvansiyonlu krediler aracılığıyla tarımsal üretimin sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu yolla üreticilerin finansman eksiklikleri giderilerek sürdürülebilir üretimin önündeki önemli engellerden olan finansman sorununun çözümüne gayret edilmektedir.

2.MATERYAL ve METOD

Araştırmanın ana materyalini konu ile ilgili yapılmış araştırma sonuçları, çeşitli tarımsal kuruluşların kayıtları ve istatistiki verilerin yanısıra, Ankara ilinin Polatlı, Kalecik, Nallıhan ve Kazan ilçelerinde tarımsal kredi kullanımının yoğun olduğu ifade edilen köylerde yer alan işletmelerden alınan verilere dayanmaktadır. Ankara ilinin tarımsal yapısı ve agro-ekolojik durumu göz önüne alınarak kredi kullanımının yoğun olduğu bu 4 ilçeden üretim deseni ve kredi kullanımı bakımından ilçeleri temsil eden 3'er köyde araştırma gerçekleştirilmiştir. Popülasyonu oluşturan tüm işletmelerden tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 139 tarım işletmesinde araştırma yürütülmüş, işletmelerin 2012-2013 üretim dönemine ait verilerinden sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırma alanında popülasyondan 139 örnek işletme tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemine göre aşağıdaki formül yardımıyla belirlenmiştir.

$$n = \frac{N \cdot \sum N_h S_h^2}{N^2 \cdot D^2 + \sum N_h S_h^2}$$

Formülde; n: örnek hacmi,

N: popülasyondaki işletme sayısı,

N_h: her bir tabakadaki işletme sayısı,

S_h²: her bir tabakadaki varyans,

D²: (d/t)² d= ortalamadan izin verilen hata payı,

t: araştırmada öngörülen %95 güven sınırına karşılık gelen t tablo değeridir.

Örnek hacminin tabakalara dağılımı da Neyman paylaştırmasına göre Çizelge 1'de görülmektedir. Buna göre 1. grupta 65, 2. grupta 58 ve 3. grupta 16 işletme ile görüşülmüştür.

Çizelge 1. Örneğe seçilen işletmelerin tabakalara dağılımı

Tabakalar	Ortalama	N _h	S _h	N _h S _h	N _h S _h ²	Örneğe Seçilen İşletme Sayısı
I.Grup (1–100 da)	52	380	27.21	10340.42	281.380	65
II.Grup (101–280 da)	159	340	45.49	15465.52	703.477	58
III.Grup(281-550 da)	372	96	80.76	7752.812	626.105	16
Toplam	134	816	109.61	33558.75	1.610.962	139

3.TÜRKİYE'DE SÜBVANSİYONLU TARIMSAL KREDİ KULLANIMI

Tarımsal üretimde etkinlik, verimlilik ve rekabet gücünün yükseltilmesi amacıyla destekleme ödemelerinin yanı sıra sektöre yönelik kredi sübvansiyonları son yıllarda artan ölçülerde T.C. Ziraat Bankası tarafından uygulanmaktadır. Türkiye'de tarımsal kredi sistemi uzun yıllar boyunca T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü ve Tarım Kredi Kooperatifi aracılığıyla yürütülmüştür. Son yıllarda özel bankaların tarım kredi hacimleri de artmaya başlamıştır (Günaydın, 2009). Tarım kesiminde kredi kullanımına ilişkin yaşanan sorunlar yüzünden, 2004/6480 sayılı "Tarımsal Üretimin Geliştirilmesine Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin" Bakanlar Kurulu Kararı ile tarımda düşük faizli kredi uygulamasına başlanmıştır (Narin, 2008). Bu kapsamda TC. Ziraat bankası tarafından 2004 yılında ilk defa 48500 üreticiye 0,41 milyar TL düşük faizli tarımsal kredi kullanılmıştır (TCZB, 2004).

Çizelge 2. Ziraat Bankası'na Kullandırılan Tarımsal Kredilerin Yıllar İtibarıyla Faiz Oranları (TCZB, 2016)

Yıllar	Faiz oranı (%)	Yıllar	Faiz oranı (%)
2002	59	2010	10
2003	39	2011	10
2004	28	2012	10
2005	20	2013	8
2006	17.5	2014	8
2007	17.5	2015	8
2008	17.5	2016	8
2009	13		

2002 yılında tarımsal yatırım ve işletme kredilerinde faiz oranları T.C. Ziraat Bankası'nda %59 iken günümüzde %8 oranında uygulanmaktadır (Çizelge 2). 2004 yılında başlatılan sübvansiyonlu yani faiz indirimli tarımsal kredi uygulamasının kapsamı her yıl genişletilmiş, birçok tarımsal konu sıfır faizli kredi uygulamalar kapsama alınmıştır. Bugün üreticiler; sulama, hayvancılık, su ürünleri, kanatlı sektörü, tohumculuk, yem bitkileri üretimi gibi konularda faizsiz kredi kullanma imkanına sahip olmaktadır (Anonim, 2017b).

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın sıfır faiz ve düşük faizli kredi uygulaması ile birlikte tarımsal kredilerin geri dönüş oranında da önemli artışlar görülmüştür. Tarımsal kredilerin geri dönüş oranları; Ziraat Bankası'nda 2002 yılında %38 iken, 2015 yılında %99.1'e, Tarım Kredi Kooperatiflerinde 2002 yılında %71 iken, 2015 yılında %96,6'ya yükselmiştir (GTHB, 2016).

27/12/2016 tarihli ve 2016/9665 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretim Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar kapsamında, krediye konu olabilecek faaliyetler çizelge 3'de belirtilmektedir.

Çizelge 3. Tarımsal Üretim Dair Düşük Faizli Yatırım Ve İşletme Kredisi Konuları (Anonim 2017a)

· Damızlık süt sığırtı yetiştiriciliği	· Kontrollü örtüaltı tarımı
· Damızlık etçi ve kombine sığırtı yetiştiriciliği	· Yenilenebilir enerji kaynakları
· Damızlık düve yetiştiriciliği	· Sözleşmeli üretim
· Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	· Yurt içinde üretilen sertifikalı tohum, fide, fidan kullanımı
· Büyükbaş hayvan besiciliği	· Süs bitkisi üretimi
· Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	· Organik tarım faaliyetleri
· Küçükbaş hayvan besiciliği	· Yaygın bitkisel üretim
· Arıcılık	· Çok yıllık yem bitkisi üretimi
· Kanatlı sektörü	· Tarımsal mekanizasyon
· Kanatlı sektörü damızlık yetiştiriciliği	· Modern basınçlı sulama
· Hindi besiciliği	· Arazi alımı
· Su ürünleri yetiştiriciliği	· Tarımsal amaçlı kooperatiflerin uyguladıkları üretim projeleri
· Su ürünleri avcılığı	· Lisanslı depoculuk yatırımları
· Yaygın hayvansal üretim	· Stratejik bitkisel üretim
· Yurt içi sertifikalı tohum, fide, fidan üretimi	· Sera modernizasyonu

2017 yılı için T.C. Ziraat Bankası A.Ş ve Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK) aracılığıyla kullanılacak tarımsal üretim dair düşük faizli kredilere yönelik esaslara göre üreticilere kullanılacak işletme ve yatırım kredisi üst limitleri konularına göre 100 bin TL-12,5 milyar TL arasında değişmiştir. Kanatlı sektörü damızlık yetiştiriciliği, yurtiçi sertifikalı tohum, fide, fidan üretimine yönelik işletme ve yatırım kredilerinde "sıfır" faiz uygulanması kararlaştırılmıştır. Damızlık etçi ve kombine sığırtı yetiştiriciliğinde kredi limiti 7.5 milyon TL'den 12 milyon TL'ye, yaygın bitkisel üretimde 250 bin TL'den 750 bin TL'ye, stratejik bitkisel üretimde 2 milyon TL'den 3 milyon TL'ye çıkarıldı. Traktör kredilerinde kredi üst limiti 250 bin TL olarak belirlenmiştir (TURKTOB, 2017). Tarımsal maliyetlerin azaltılarak, üreticinin gelir seviyesini yükseltmesini hedefleyen düşük faizli kredi uygulaması kredi kullanımında da büyük artış sağlamıştır. Ziraat bankasının ve TKK'nin tarım sektörünün finansmanına yönelik kredileri 2004 yılında 1,08 milyar TL iken 2016 yılında 46,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 4. T.C. Ziraat Bankası Tarafından Kullanılan Sübvansiyonlu Tarımsal Krediler ve Toplam Tarımsal Krediler İçindeki Oranı (%)

Yıllar	Sübvansiyonlu Kredi (Milyar TL)	Toplam Tarımsal Kredi (Milyar TL)	Sübvansiyonlu Kredi Oranı %
2004	0,41	1,08	37.96
2010	14,6	15,7	92.99
2011	10,08	18,9	53.33
2012	5,6	20,7	27.05
2013	9,2	22,3	41.26
2014	13,2	27,8	47.48
2015	16,4	37,6	43.62
2016	19,4	46,2	41.99

Kaynak: TBB (2015-2016) ve T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu (2004-2016)

Ziraat Bankası, tarım sektörünü destekleme misyonu kapsamında ve ilgili kararnamelere uygun olarak, üretim konuları bazında belirlenen sübvansiyonlar dahilinde sektörde faaliyet gösteren işletmelere, faaliyete göre değişmekle birlikte %25-100 arasında faiz indirimi uygulayarak yıllık %0-%8.25 arasında değişen faiz oranları ile kredi kullanım imkanı sunmaktadır. Tarımsal kredi piyasası içinde tek sübvansiyonlu (düşük fazili) kredi veren banka olan Ziraat bankası 2016 yılında tarım sektöründe faaliyet gösteren 320.758 adet işletme sahiplerine ve gıda firmalarına indirimli faiz oranları üzerinden 19,4 milyar TL kredi kullandırmıştır (TCZB, 2016).

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma bölgesinde işletmecilerin % 51.8 gibi çok büyük bir kısmının TCZB'ni tercih ettiği görülmüştür. İşletmecilerin %7.9'u Denizbank'ı, %6.5' i Şekerbank'ı, %6.5'i TCZB-Denizbank'ı ve %5'i TCZB- Şekerbank'ı tercih etmişlerdir. İşletmelerin %5,8'i ise bankacılık sisteminden yararlanmayarak kredi kullanmadıklarını belirtmişlerdir. TCZB'ı tercih eden işletmelerin oranı 1. grup işletmelerde %44.6, 2. grup işletmelerde %55.2, 3. grup işletmelerde ise %68.8'dir. İşletme büyüklüğü arttıkça T.C. Ziraat Bankasının daha çok tercih edilmesi, sübvansiyonlu yatırım kredilerine olan talebin artmasından kaynaklanmaktadır (Çizelge 5).

Çizelge 5. İşletmelerin kredi talebinde banka tercihleri

	I		II		III		Toplam	
	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%
TCZB	29	44.6	32	55.2	11	68.8	72	51.8
Denizbank	5	7.7	5	8.6	1	6.25	11	7.9
Halkbank	2	3.1	1	1.7	1	6.25	4	2.9
Vakıfbank	2	3.1	1	1.7	-	-	3	2.2
Yapı Kredi	2	3.1	3	5.2	-	-	5	3.6
Şekerbank	6	9.2	2	3.4	1	6.25	9	6.5
Garanti Bankası	2	3.1	-	-	-	-	2	1.4
Bank Asya	0	0.0	2	3.4	-	-	2	1.4
TCZB- Denizbank	3	4.6	4	6.9	2	12.5	9	6.5
TCZB-Şekerbank	3	4.6	4	6.9	-	-	7	5.0
TCZB-Halkbank	3	4.6	2	3.4	-	-	5	3.6
TCZB-Vakıfbank	2	3.1	-	-	-	-	2	1.4
Banka Kullanmayan	6	9.2	2	3.4	-	-	8	5.8
Toplam	65	100	58	100	16	100	139	100

İncelenen işletmelerin krediye ihtiyaç duyma nedenleri Çizelge 6'da verilmiştir. Buna göre işletmelerin %40.3'ü daha çok girdi sağlamak,%30.2'si işletme sermayesi eksikliğini tamamlamak,%21.6'sı daha fazla tarımsal yatırım yapmak için krediye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İşletmelerin %7.2'lik bir bölümü ise tüketime dönük bazı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla krediye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 6. İncelenen işletmelerin krediye ihtiyaç duyma nedenleri

	I.		II.		III.		Toplam	
	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%
İşletme sermayesi eksikliğini tamamlamak için	19	29.2	18	31.0	5	31.3	42	30.2
Daha çok girdi temini için	30	46.2	22	37.9	4	25.0	56	40.3
Daha çok tarımsal yatırım	11	16.9	12	20.7	7	43.8	30	21.6
Tüketime dönük bazı ihtiyaçları için	5	7.7	5	8.6	-	0	10	7.2
Diğer	-	-	1	1.7		0	1	0.7
Toplam	65	100	58	100	16	100	139	100

Konu ile ilgili olarak (Koçtürk ve ark., 2013) tarafından Manisa ilinde yapılan bir çalışmada, çiftçiler sermaye yetersizliği (%11.7), mazot, gübre ve tohum temini (%6.8), gelir yetersizliği (%5.8), yeni alet ve ekipman alımı (%2.9), hayvan alımı (%1.9) ve bu sebeplerden birkaçı veya tamamı için (%70.8) tarımsal kredi talebinde bulduklarını belirtmişlerdir.

İncelenen işletmelerde işletmecilerin kullandıkları kredilerin etkileri hakkındaki görüşleri Çizelge 7'de verilmiştir. Buna göre işletmecilerin %24.46'sı aldıkları kredilerin verim artışına, %17.99'u ise işgücü artışına neden olduğunu belirtmişlerdir. Kullandıkları kredilerin yatırım ve büyüme'ye etkili olduğunu düşünenlerin oranı %12.95 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7. İncelenen işletmelerin kullandıkları kredilerin etkileri hakkındaki görüşleri

	I		II		III		Toplam	
	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%
Gelir Artışı	9	13.8	8	13.8	2	12.5	19	13.67
Verim Artışı	14	21.5	16	27.6	4	25	34	24.46
İşgücü Artışı	14	21.5	7	12.1	4	25	25	17.99
Yatırım ve Büyüme	6	9.2	9	15.5	3	18.75	18	12.95
Borçlarımı kapadım	3	4.6	1	1.7	1	6.25	5	3.60
Etkisi Olmadı	12	18.5	12	20.7	1	6.25	25	17.99
Zararı Oldu	7	10.8	5	8.6	1	6.25	13	9.35
Toplam	65	100	58	100	16	100	139	100

Araştırma bölgesinde işletmecilere kredi kullanırken, uygun faiz oranı dışında taleplerinin önem sırasına göre neler olduğu sorulmuş ve %31.65'inden daha az masraf çıkartılması, %29.50'sinde formalitelerin kısaltılması yanıtı alınmıştır. Daha uygun vade isteyenlerin oranı (%11.51), daha fazla kredi isteyenlerin oranı ise %17.99 olarak tespit edilmiştir. İşletmecilerin %9.35'lik bir bölümü ise mevcut durumdan memnun olduklarını belirtmişlerdir (Çizelge 8).

Çizelge 8. İşletmelerin uygun faiz oranı dışındaki talepleri

	I.		II.		III.		Toplam	
	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%	İ.S.	%
Daha Uygun Vade	10	15.38	4	6.90	2	12.50	16	11.51
Formalitelerin kısaltılması	20	30.77	14	24.14	7	43.75	41	29.50
Daha fazla kredi	12	18.46	12	20.69	1	6.25	25	17.99
Daha az masraf	16	24.62	24	41.38	4	25.00	44	31.65
Mevcut durum iyi	7	10.77	4	6.90	2	12.50	13	9.35
Toplam	65	100.00	58	100.00	16	100.00	139	100

Araştırma bölgesinde sübvansiyonlu (düşük faizli) kredi kullanımı 1 .grup işletmelerde %25.91 iken 2. grup'da %31.98 ve 3.grup işletmelerde %40.49 oranında gerçekleşmiştir (Çizelge 9).

Çizelge 9. İşletmelerin kullandığı sübvansiyonlu kredi miktarı

	I.		II.		III.		İşletme Ort.	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Sübvansiyonlu Krediler Toplamı	7,846	25.91	16,293	31.98	44,063	40.49	15,540	32.41
Toplam İşletme ve Yatırım Kredisi	30,289	100	50,941	100	108,813	100	47,945	100

İncelenen işletmelerde işletmeler ortalamasında bitkisel üretime yönelik sübvansiyonlu kredilerin oranı %78.70, hayvansal üretime yönelik sübvansiyonlu kredilerin oranı ise %21.30'dur. 1. gruptaki işletmelerde sübvansiyonlu kredilerin %58.82'si bitkisel üretime yönelik, %41.18'u ise hayvansal üretime yönelik kullanıldığı tespit edilmiştir. 2.gruptaki işletmelerin kullandıkları sübvansiyonlu kredilerin ise %73.55'i bitkisel üretime yönelik olarak kullanıldığı belirlenmiştir. İşletme büyüklüğü arttıkça hayvansal üretime yönelik kullanılan sübvansiyonlu kredilerin oranının azaldığı tespit edilmiştir. 3. gruptaki işletmelerde hayvansal üretime yönelik sübvansiyonlu kredi kullanımına rastlanmamış olup bunun en önemli sebebi, işletmelerin çok geniş arazilere sahip olup bitkisel üretime yönelik üretim faaliyetine ağırlık vermeleri, çok düşük düzeyde gerçekleşen hayvancılık faaliyetinin ise genelde işletme tüketimini karşılamak amacıyla yapılmasıdır (Çizelge 10).

Çizelge 10. İşletmelerin kullandığı sübvansiyonlu kredilerin kullanım alanları

	I		II		III		İşletme Ort.	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel Üretime Yönelik Süb. Kredi	4,615	58.82	11,983	73.55	44,063	100.00	12,230	78.70
Hayvansal Üretime Yönelik Süb. Kredi	3,231	41.18	4,310	26.45	0	0.00	3,309	21.30
Sübvansiyonlu Krediler Toplamı	7,846	100.00	16,293	100	44,063	100.00	15,540	100.00

Arazi genişliği çok büyük olan işletmelerin hayvansal üretime yönelik sübvansiyonlu kredileri tercih etmedikleri, daha çok tarımsal sulama ve mekanizasyon kredilerine yöneldikleri görülmektedir. Çizelge 11'de görüleceği üzere işletme genişliği arttıkça GSÜD içerisinde bitkisel üretim değerinin oranı artmakta ve dolayısıyla işletmeler bitkisel üretime yönelik sübvansiyonlu kredileri çok daha fazla tercih etmektedirler.

Çizelge 11. İncelenen işletmelerde gayrisafi üretim değeri

Üretim Değeri	I		II		III		İşletme Ort.	
	TL	%	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel Üretim Değeri	37,528	56.50	92,902	65.86	260,633	93.13	86,315	70.68
Hayvansal Üretim Değeri	28,889	43.50	48,150	34.14	19,219	6.87	35,813	29.32
GSÜD	66,418	100.00	141,052	100.00	279,852	100.00	122,128	100.00
Dekara Düşen GSÜD	773		621		511		617	

Ünlüer(2013)'in Eskişehir ilinde yaptıkları benzer bir çalışmada işletmeler ortalamasında son beş yılda %38.26 oranında sübvansiyonlu kredi kullanıldığı belirtilmiş olup sübvansiyonlu kredilerin %38.88'ini tarımsal mekanizasyon, %34.91'ini hayvansal üretim, %19.72'sini tarımsal sulama yatırımları, %6.19'unu arazi alımı ve %0.30'unu bitkisel üretime yönelik krediler oluşturmuştur.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Ankara ili tarım işletmelerinde işletmeler ortalamasında %78.70 oranında bitkisel üretime yönelik sübvansiyonlu kredilerini (büyük oranda tarımsal mekanizasyon ve modern basınçlı sulama sistemleri) kullandıkları tespit edilmiştir. Sübvansiyonlu hayvancılık kredilerinin düşük oranda kullanılmasının en önemli nedenleri; bölgede hayvancılığın yaygın olmaması ve geniş arazi sahiplerinin bölgede ürün çeşidinin de fazla olması nedeniyle bitkisel üretime ağırlık vermelerinden ve bu alanda verimliliği ve kaliteyi artırabilmek amacıyla bitkisel üretime yönelik sübvansiyonlu kredilere yönelmelerinden kaynaklanmaktadır.

İncelenen işletmelerin %40.3'ü daha çok girdi sağlamak,%30.2'si işletme sermayesi eksikliğini tamamlamak, %21.6'sı daha fazla tarımsal yatırım yapmak için krediye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İşletmecilerin %24.46'sı aldıkları kredilerin verim artışına, %17.99'u ise işgücü artışına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma bölgesinde işletme sahiplerinin tarımsal kredi kullanırken karşılaştıkları sıkıntıları da göz önünde bulundurarak uygun faiz oranı dışında en çok neyi talep ettikleri sorulmuş ve işletme sahiplerinin %31.65'inin daha az masraf çıkartılmasını, %29.50'sini ise formalitelerin kısıtlanmasını talep ettikleri tespit edilmiştir.

2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanan sübvansiyonlu krediler, son dönemlerde sektörde yaşanan olumlu gelişmelerde önemli bir unsurdur. Ancak bu kredilerde kullanılacak kredi miktarının 4-5 katına varan teminat istenmesi başta küçük işletmeler olmak üzere işletmeleri zorlamaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerinde sübvansiyonlu kredilerden daha etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için teminat miktarının daha uygun seviyelere çekilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca bu uygulama ile TCZB'nin iş yükü çok fazla artmıştır. Normal kredilerden farklı olarak tarımsal kredi kullanımında uzun ve yorucu bir sürecinin olması yanında, sübvansiyonlu kredi kullanımında artan yasal prosedürler TCZB'nin tarımsal krediler servisi çalışanlarını normalin dışında bir çalışma temposuna zorlamaktadır. Bu nedenle bu tür kredilerinin kullanımının diğer bankalar aracılığı ile de yapılması hem işletmeciler hem de çalışanlar açısından faydalı olacak, özel bankaların da kârlılık yanında sosyal bir misyon üstlenmelerini sağlayacaktır (Ünlüer ve Güneş 2013).

Mevcut tarımsal kredi piyasasında ortaya çıkan rekabetten tarım kesiminin kazanım sağlaması önemlidir. Tarımsal kredilendirmede haksız rekabetin önlenmesini teminen, sadece Ziraat Bankası aracılığı ile kullanılmakta olan sübvansiyonlu tarımsal kredi uygulamalarında, mevzuatın uygun olması ile özel bankaların da bu kredileri kullanılabileceği şekilde bir düzenlemeye gidilmesi mümkün olabilir (Güneş ve Artukoğlu 2010). Ancak bu süreçte tarımın genel sorunlarına özel banka girişimcilerinin yakından ilgili olması oldukça önemlidir. Uygulamaların tarım sektörünün yapısal durumuna ve özel haline göre belirlenmesi, bu süreçte uygun faiz ve bölge/alan ayrımı gözetilmeksizin bütüncül ve yararlı şekilde, risk paylaşım esaslı tesis edilmesine gerek vardır. Türkiye tarım sektörünün kazanımı öncelikli hedef olarak ele alınmalıdır.

Tarımsal kredi konusunda birkaç yıldır sürdürülen faiz oranının sübvansiyonla edilmesini uygulaması genişletilerek, sürdürülmelidir. Bu uygulamaların TCZB kredilerinde görüldüğü üzere, yatırım kredilerinin artışında, işletmelerin daha modernize hale gelmesinde önemli bir etken olduğu göze çarpmaktadır. Tarımın teknolojik yenilenmesi ve modern uygulamaların sektörde yaygınlaşması sürecinde sübvansiyonlu kredilerden yararlanmak gerekmektedir. Tarım sektöründeki yeni trend ve gelişmelerin (iyi tarım, organik tarım, akıllı/hassas tarım, ar-ge, teknoloji uygulamaları, gıda güvenliği vb.) kredi proföyünde artan yeri olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2017a. <http://www.resmigazete.gov.tr> (Erişim tarihi, 15.09.2017)
- Anonim, 2017b. <http://www.haberaktuel.com> (Erişim tarihi, 12.09.2017).
- GTHB, 2016. <https://www.tarimdanhaber.com> (Erişim tarihi, 20.09.2017)
- Günaydn, G. (2009), 'Türkiye Tarım Politikalarında 'Yapısal Uyum': 2000'li Yıllar'. *Mülkiye Dergisi*, sayı: 262, Ankara.
- Güneş, E., ve M.M.Artukoğlu, 2010. *Küresel Kriz Sürecinde Türkiye'de Tarımsal Kredi Etkinlik ve Uygulamaları, Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Tebliğler Kitabı Cilt: 2, ss.795-801. Sanlıurfa.*
- Hatunoğlu, E., Eldeniz, F., 2012. *2000 Yılı Sonrası Tarım Sektöründe Yapısal Dönüşüm Politikaları. Sayıştay Dergisi Sayı:86. Ankara.*
- Koçtürk, M., Artukoğlu, M.M., Güneş, E., Gençler, F., Şen, Ö., 2012, *Kırsal Kalkınma Uygulamalarında Tarımsal Kredinin Rolü ve Tarım Kredi Kooperatifleri Uygulamaları, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 27(2):1-15. Ankara.*
- Koçtürk, M., Tepeci, M., Duramaz, S., Yatbaz A., 2013. *The use of agricultural loan: An analysis of farmers' bank selection decisions in Manisa, Turkey, Journal of Food, Agriculture & Environment, 11 (3&4):764-768. Helsinki, Finland.*
- Narin, M. 2008. *Türkiye'de Uygulanan Tarım Politikalarında Değişim. Ekonomik Yaklaşım, Aydın Güven Gürkan Özel Sayısı, Cilt 19*
- Özcelik, A. Güneş, E ve Artukoğlu, M. 2005. *Türkiye'de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları", Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 961-985, Ankara.*
- TBB, 2015. *Türkiye Bankalar Birliği Bankalarımız. Yayın no:314, Mayıs 2016. İstanbul.*
- TBB, 2016. *Türkiye Bankalar Birliği Bankalarımız. Yayın no:321, Mayıs 2017. İstanbul.*
- TCZB, 2004. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2004.*
- TCZB, 2010. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2010.*
- TCZB, 2011. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2011.*
- TCZB, 2012. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2012.*
- TCZB, 2013. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet. Raporu 2013.*
- TCZB, 2014. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2014.*
- TCZB, 2015. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2015.*
- TCZB, 2016. *T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporu 2016.*

TURKTOB, 2017. <http://www.turtob.org.tr> (Erişim tarihi, 15.09.2017)

Ünlüer, M. ve Güneş, E. 2013. Tarımsal Kredilerin Geri Ödenmesinde Etkili Faktörlerin Analizi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2013-2: s.86-93, Tokat.

Ünlüer, M. 2013. Eskişehir İli Tarım İşletmelerinde Tarımsal Kredi Kullanımının Ekonomik Analizi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi, Ankara.